

Psichologė, vaiko teisių gynėja: „Tėvams būtina žinoti su kuo bendrauja jų vaikai“

Glaudus ir šiltas ryšys su tėvais suteikia vaikui galimybę saugiai augti ir pilnavertiškai vystytis. Specialistų teigimu, vaiko prierašumas susiformuoja per pirmus gyvenimo metus ir, jei sąlygos nesikeičia, išlieka toks pat, kol vaikas užauga. Paauglystė – didysis santykių išbandymų metas. Iki tol pirmenybę teikęs tėvų ir kitų šeimos narių draugijai, jaunuolis ima emociškai nuo jų tolti. Buvimas su draugais paaugliui tampa labai svarbia gyvenimo dalimi, jis ima aktyviai ieškoti bendraamžių bendrystės, siekia pritapti prie jų grupės. Ar reikia to baimintis? Kaip elgtis tėvams?

Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos psichologė Jūratė Marcinkevičienė sako, jog emocinis atsiskyrimas nuo tėvų ir tapatinimasis su bendraamžiais yra normalus jauno žmogaus asmenybės formavimosi etapas, kurį tėvai turėtų priimti ramiai ir supratingai. Kartu psichologė išpėja apie šiame etape kylančius pavojus ir pataria kaip jų išvengti.

-Kodėl paaugliams tampa labai svarbu pritapti prie draugų, būti kažkokios grupės, kažkokio darinio (subkultūros) nariais? Jaunesniame amžiuje tokio poreikio tarsi nėra arba jis daug mažiau išreikštas.

-Paauglystės laikotarpis ne veltui vadinamas iššūkiu ne tik tėvams, bet ir vaikams. Jaunesniame amžiuje vaikai yra ypatingai priklausomi nuo tėvų. Iš vaikų tikimasi, kad jie laikysis susitarimų, elgsis pagal atitinkamas taisykles. Paauglystė – laikotarpis, kai jaunuolis suvokia, jog daug dalykų sugeba padaryti pats, atsiranda daugiau veiklų, kur tėvų dalyvavimas kartu jau nebėra toks svarbus ir įdomus, kaip anksčiau. Paauglys pradeda kritiškai vertinti bei svarstyti ar tikrai namuose esamos taisyklės ir susitarimai yra tinkami.

Paauglystės laikotarpiu vyksta didelės ne tik fiziologinės, bet ir psichologinės bei socialinės permainos. Šiuo laikotarpiu jaunuoliams ypatingai svarbūs pasidaro keli dalykai: jų identitetas, autonomiškumas bei intymumas. Paauglys šiuo laikotarpiu išgyvena psichosocialinės raidos krizę, siekia rasti atsakymus į klausimus: „Kas aš esu?“, „Ko noriu ir ką sugebu?“, „Kuo būsiu?“. Paaugliai dažnai grupėje jaučiasi labiau suprasti, savimi pasitikintys, pripažinti bei įvertinti.

-Kokie yra teigiami dalykai paauglių bandyje pritapti prie draugų grupės?

-Priklausymas grupei yra vienas iš svarbiausių dalykų paauglio gyvenime. Jaunuoliams tai suteikia galimybę lavinti savo socialinius įgūdžius, kurti tarpusavyje lygiavertiškus santykius, įvertinti savo sprendimus. Paaugliui, kuris yra tam tikros grupės ar bendruomenės nariu, yra svarbus tų narių įvertinimas bei pripažinimas.

-Teko girdėti pasakymą, kad gyvenimą šalyje tam tikru laikotarpiu kuria konkreti

Psichologė, vaiko teisių gynėja: „Tėvams būtina žinoti su kuo bendrauja jų vaikai“

karta. Paauglystėje jaunam žmogui labai svarbu susitapatinti su savo kartos atstovais, nes jiems visiems kartu teks kurti šalies ateitį. Ką apie tai manote?

-Žmonijos vystymasis, kaip žinome, vyksta vienai kartai keičiant kitą. Normalu, kad skirtingų kartų asmenų požiūris į daugelį dalykų skiriasi, o tos pačios kartos – sutampa. Ypač paauglystėje jaunuoliai labiau linksta prie tų asmenų, kurių pasaulio matymas bei požiūris yra jiems artimesnis, t.y. dažniausiai jiems patrauklesni yra „jų kartos atstovai“. Esame girdėję apie X, Y ar Z kartas. Kiekviena karta pasižymi tam tikrais bendrais ypatumais, kurie yra nulemti to laikmečio (intensyvus globalizacijos procesas, išmaniųjų įrenginių populiarumas, besikeičiančios vertybės ir t.t.) ir natūralu, kad su kiekviena karta vyksta pokyčiai visuomenėje.

-Kodėl paaugliams ima atrodyti, kad jų tėvai „atsilikę“ nuo gyvenimo, nesusigauja realybėje, „nusišneka“?

-Paauglystė yra ypatingas amžiaus raidos tarpsnis, kuomet asmuo iš vaiko palaipsniui pereina į suaugusiojo gyvenimą. Jaunuoliai tampa savarankiškesni bei brandesni, yra drąsūs ir ryžtingi, stengiasi patys siekti savo tikslų, spręsti problemas, įveikti sunkumus. Šalia jų esantys tėvai dažnai, norėdami gero, stengiasi savo vaikams duoti, kaip jiems patiems atrodo, geriausių patarimų, pvz.: kokią būrelį lankyti, su kokiais draugais bendrauti, kaip rengtis, kaip susišukuoti, kokią profesiją rinktis ir panašiai. Tokiais atvejais tėvams būtina prisiminti, kad tokie patarimai paaugliams gali skambėti kaip nurodinėjimas, savo nuomonės kišimas ir tai dažnai sukelia pasipriešinimą bei norą elgtis atvirkščiai. Tenka pastebėti, kad dažnai po tėvų patarimais slypi jų noras, kad vaikas būtų kitų mėgstamas bei pripažintas, kad įgytų tinkamą išsilavinimą, kad įvykdytų pačių tėvų nepasiektas svajones.

-Kaip tėvams reikėtų elgtis vaikų emocinio atsiskyrimo laikotarpiu? Kaip jiems išlaikyti autoritetą savo paauglių vaikų akyse?

-Paaugliui labai svarbu būti suprastam. Kad tėvai labiau suprastų savo paauglį, būtina išsiaiškinti ko jis siekia savo gyvenime, kokių norų bei svajonių turi. Svarbu ne nurodinėti, bet skatinti savo vaiką mąstyti. Pats paprasčiausias būdas yra primesti savo nuomonę, juk tėvai „žino geriausiai“ nes jie jau viską išgyveno ir viską supranta. Tačiau, vadovaujantis tokiu požiūriu, parodoma, kad paauglio sprendimai menkesni. Efektyviausiai gyvenimo pamokos yra įsisavinamos per patyrimą. Tėvams būtina išlaikyti pagarbų santykį su savo paaugliu, pasitikėti, vertinti bei priimti jo nuomonę, diskutuoti, o ne nurodinėti. Kontrolė namuose reikalinga, tačiau jos neturi būti per daug. Paaugliams turi būti aišku, kokios yra jų atsakomybių ribos.

Psichologė, vaiko teisių gynėja: „Tėvams būtina žinoti su kuo bendrauja jų vaikai“

-Kaip tėvai turėtų elgtis, jei jų paauglys pradeda keistai rengtis, nusiskuta ar priešingai - užsiaugina ilgus plaukus, juos nusidažo ir panašiai?

-Paauglystėje ypatingai svarbus socializacijos procesas. Šiuo laikotarpiu paaugliai siekia išbandyti daug naujų dalykų, ieško sau tinkamiausių sąlygų, kaip save realizuoti, kad jaustųsi pripažinti bei įvertinti. Paaugliai yra drąsūs bei atviresni naujovėms. Tai neišvengiamai susiję su eksperimentais, kurie tėvams gali nepatikti. Paauglystėje tėvams ypatingai svarbu neprarasti ryšio su savo vaikais, būtina domėtis paauglio interesais. Kartais tėvai savo vaikams labai kategoriškai išsako savo reikalavimus, remdamiesi savo asmenine patirtimi, pvz. „jau tu plaukų niekada gyvenime nesidažysi“ (vien dėl to, kad paauglio mama pradėjo anksti dažyti plaukus ir dabar to gailisi). Kategoriškas bendravimas neišklausius paauglio nuomonės bei neišsiklausius į jo norus, gali sukelti maištą. Tokiu atveju tam tikri vaiko sprendimai gali būti kaip protesto forma.

-Kokie pavojai slypi paauglio bandyme pritapti prie grupės?

-Daugumos tėvų noras, kad jų vaikas bendrautų su draugais, pasižyminčiais prosocialiu, o ne asocialiu elgesiu, kad vaikas savo elgesiu bei sprendimais prisidėtų prie pozityvios kultūros formavimo grupėje. Kuo labiau paauglys nori priklausyti tam tikrai grupei, tuo lengviau jis pasiduos tos grupės įtakai. Tėvų ir paauglio tarpusavio santykiai turi reikšmingos įtakos jo bendravimui su draugais: kuo santykiai su tėvais prastesni, tuo didesnę įtaką paaugliui turi jo draugai.

Kiekvienoje grupėje vyrauja tam tikros taisyklės bei elgesio normos. Jos, deja, ne visada sutampa su socialinėmis normomis. Paauglys, kuris geriausiai save identifikuoja asocialioje bendraamžių grupėje, viduje gali išgyventi daug skausmingų patyrimų, kurie didele dalimi gali būti „atsinešti“ iš vaikystės. Dar vaikystėje patirtas smurtas, pažeminimai, patyčios vaikui formuoja žinutę, kad pasaulis yra nesaugus ir būtina gintis.

Savo darbe aš dažnai susiduriu su blogais keliais nuėjusiais paaugliais. Pamenu vieną paauglį, kurio motina išvyko gyventi į užsienį, paliko jį gyventi su tėvu, turinčiu priklausomybę alkoholiui. Tėvas rūpinosi baziniais sūnaus poreikiais, tačiau emocinis ryšys buvo silpnas. Paaugliui buvo duodama daug laisvės, jo elgesys nebuvo kontroliuojamas, nesidomima jo veiklomis, pomėgiais bei savijauta. Dėl savo impulsyvaus elgesio jaunuolis nepritapo savo klasėje, ieškojo bendraminčių kitur. Pradėjo praleidinėti pamokas, kartu su draugais organizuoti smulkias vagystes.

Septyniolikmetis paauglys neturėjo aiškios vizijos dėl savo ateities, tikėjosi, kad mažai dirbdamas uždirbs daug pinigų ir gyvens gerą gyvenimą. Paauglio noras labai paprastas -

Psichologė, vaiko teisių gynėja: „Tėvams būtina žinoti su kuo bendrauja jų vaikai“

pritapti, būti pripažintam, turėti draugų, tačiau dar vaikystėje nesusiformavusios socialiai priimtinos normos bei vertybės trukdo kritiškai vertinti savo sprendimus tolesniame amžiuje.

-Jei tėvams atrodo, kad jų paauglio vaiko draugai veda jį iš doros kelio, ką reikėtų daryti? Pavyzdžiui vaikas su draugais ima svaigintis, kitaip blogai elgtis.

-Apie kiekvieną nerimą keliantį paauglio elgesį tėvams būtina pasikalbėti su savo vaiku. Kalbantis reikia vengti priekaištų ir pradėti nuo to, kad tėvai patys nerimauja dėl konkretaus savo vaiko elgesio. Tėvams taip pat būtina suprasti, kodėl jų vaikas pasirinko būtent šiuos draugus. Galbūt paauglio netinkamas elgesys buvo vienkartinis – tokiu būdu paaugliai eksperimentuoja, bando atsirinkti, kas jiems yra tinkama, o kas ne. Tėvams būtina žinoti, su kuo bendrauja jų vaikai. Verta pasidomėti, kaip sekasi vaiko draugams, tokiu būdu tėvai sužinos, kaip sekasi ir jų vaikui. Taip pat svarbu aptarti, kokio elgesio tėvai tikisi iš savo paauglio, kokios taisyklės yra namuose. Patį pirmą kartą tėvams naudinga išpėti savo vaikus dėl jų netinkamo elgesio ir konkrečiai įvardinti, kokios bus pasekmės kitą kartą. Jos turi būti aiškios, adekvačios bei sąžiningos. Paaugliai turi suprasti, kad jų saviraiškos laisvė bei identiteto paieškos nėra apribotos, tačiau turi aiškiai žinoti namuose galiojančius susitarimus bei taisykles, kurias kol kas nustato tėvai.

-Kaip tėvai turėtų elgtis, jei jų paauglys, pavyzdžiui, užsinori pasidaryti tatuiruotę, nes draugai jų yra pasidareę?

-Pagrindinis dalykas tėvams – ramiai ir rimtai sureaguoti į savo paauglio norus. Tėvams reikalinga žinoti, kuo vaikui tai yra svarbu. Diskutuojant su paaugliu, jis supras, kad jo nuomonė tėvams yra svarbi. Kalbant apie tatuiruotę, svarbus yra ir finansinis aspektas: ar paauglys domėjosi, kokia jos kaina? Iš kur planuoja gauti pinigų? Kaip galėtų užsidirbti ir panašiai? Tėvų kategoriškas atsisakymas neišklausius vaiko, kelia pasipriešinimą bei nusivylimą, o dialogas – suteikia galimybę vaikui į situaciją pažvelgti įvairiapusiškai, ieškoti sprendimų bei alternatyvų.

Sigita Zumerytė Arlauskienė

Viešųjų ryšių ir komunikacijos skyriaus vyriausioji specialistė

Psichologė, vaiko teisių gynėja: „Tėvams būtina žinoti su kuo bendrauja jų vaikai“

